

Ich will den Kreuzstab gerne tragen

Vesper in de Pauluskerk

Morgen, zaterdag 21 februari om 17.00 uur, brengt de Bach Cantorij Baarn in de Pauluskerk op de Brink weer een solocantate. Dit keer BWV 56, *Ich will den Kreuzstab gerne tragen*. Solist is de bas Janko Fraanje. Het koor heeft in deze cantate slechts een slotkoraal te zingen, maar dan wel meteen een prachtexemplaar 'Komm, o Tod, du Schlafes Bruder'.

Tijdens deze vesper speelt het orkest de sinfonia uit cantate BWV 35 voor drie hobo's, orgel en orkest. Het koor zingt een a cappella motet van de 16de eeuwse componist John Sheppard: *In pace, in idipsum*. Organist op het kistorgel van de cantorij en op het grote orgel is Henk van Zonneveld. De algehele muzikale leiding is deze middag in handen van gastdirigent Anthony Scheffer.

BWV 56 STORMY WEATHER EN HEMELSE HAVEN

Deze cantate, door Bach zelf 'Cantata a Voce Sola e Stromenti' (=instrumenten) genoemd, is gecomponeerd voor 27 oktober 1726 en vereist naast het gebruikelijke strijkorkest en continuo ook drie hobo's (waarvan één althobo).

Uit de voorgeschreven evangelielezing voor die zondag, Mattheüs 9: 1-8, kiest de onbekende tekstdichter niet de parabel (de genezing van de verlamde) als onderwerp voor zijn libretto, maar de opmaat daarvan: Jezus' oversteek over het woelige meer van Genezareth en zijn aankomst in zijn eigen stad. Dit haast terloops opgetekende bijbelvers voedt de fantasie van de librettist met als resultaat een zeer beeldend beschreven pelgrimage.

TOONSCHILDERING

In het openingsdeel zet de ik-figuur de toon met de woorden: *Ich will den Kreuzstab gerne tragen, er kömmt von Gottes lieber Hand, der führet mich nach meinen Plagen zu Gott, in das gelobte Land*. Bach schildert het lijden en het verlangen naar verlossing aan de hand van repeterende zuchtmotieven, zogenaamde seufzers. De aria eindigt met de indringende tekst 'Da leg ich den Kummer auf einmal ins Grab, da wischt mir die Tränen mein Heiland selbst ab'. Tekst en muziek komen in deel 4 terug. In het navolgende recitatief (2) is de toonschildering nog prominenter: de beproevingen die een mens op zijn levenspad ondervindt, worden vergeleken met een zeereis waarbij de violoncello met geagiteerde zestiende nootjes een turbulente golfbeweging suggereert. Die beweging stopt abrupt zodra de ik-figuur voet op veilige bodem zet: *so tret' ich aus dem Schiff in meine Stadt, die ist das Himmelreich*. De aria (3) die hierop volgt – een sprankelend duet voor stem en hobo - verklankt de opgetogen verwachting op eeuwige verlossing, het juk is eindelijk afgeworpen, op adelaarsvleugels gaat de tocht omhoog. In het volgende recitatief (4) kijkt de ik-figuur vol verlangen uit naar de haven van eeuwige rust. Het recitatief eindigt, zoals gezegd, met de slotregels van de eerste aria. En let op, hoe overweldigend komt die tekst dan binnen. Was de eerste aria nog een zucht, een verlangen naar troost, nu is het einddoel binnen bereik. Het wonderschone slotkoraal (5), het zesde couplet van Johann Franck's hymne *Du, o*

schönes Weltgebäude, vormt - door thematiek, volgehouden beeldspraak en magistrale harmonisering- een geniale afsluiting van de cantate.

NAUTISCH LIBRETTO

Eduard van Hengel schreef er in zijn cantatecatalogus het volgende over: “De levensreis als vaartocht inspireerde de tekstdichter tot een beeldenrijk libretto met, over alle cantatedelen volgehouden nautische verwijzingen: *einer Schifffahrt gleich, Wellen, Anker* (deel 2), *den Port der Ruhe* (deel 4 en 5), *meines Schiffleins Ruder* (deel 5) en de belangrijkste: de *Kreuzstab*. Dat was in het Duitse lutheranisme destijds weliswaar geen erg gangbaar begrip maar verwijst uiteraard naar het kruis dat Jezus tijdens zijn kruisgang letterlijk werd nagedragen door zijn eerste navolger, Simon van Cyrene, en dat vervolgens elke volgeling symbolisch op zich dient te nemen. Maar de *Kreuzstab* is ook een kruisvormig navigatie-instrument, in het Nederlands ‘jacobsstaf’ genaamd, waarmee de hoogten van en de boogafstanden tussen hemellichamen kunnen worden gemeten, een voorloper van de sextant.”

BOOTTOCHT ALS LEVENSREIS

Wat maakt deze cantate nou zo uitzonderlijk en buitengewoon geliefd? Natuurlijk, alle ingrediënten kloppen als een bus: een opmerkelijk libretto, een boottocht als metafoor voor ieders levensreis, de – om in de beeldspraak te blijven – oeverloze associatiemogelijkheden, de keuze voor solostem, zodat wij ons goed kunnen identificeren met de ik-figuur, Jedermann, en natuurlijk de meesterlijke greep die Bach heeft op het muzikale materiaal. Alleen hij is in staat om ons zo direct aan te spreken en heftig te ontroeren als het om eeuwige thema’s gaat. Want daar gaat ’t om in cantate 56. Een oeroud thema, op talloze manieren overdacht, bezongen en beschreven, geschilderd of op muziek gezet. Ontdek de alchemist in jezelf, zoek de steen der wijzen, schouw in de eeuwige diepte van tijd en ruimte (als dat al niet hetzelfde is) en doorgrond de vraag naar zin en bestemming van ons bestaan. Om die tocht gaat het.

Zaterdag 21 februari 17.00 uur Pauluskerk. Gratis toegang. Collecte na afloop.

